C A P U T V.

Idem a *Gant. Archiepiscopo.*

CLericis qui in sacris ordinibus constituti sunt, ex *b* Toletano Concilio judicium sanguinis agitare non licet. Unde prohibemus, ne aut per se truncationes membrorum faciant, aut judicent inferendas: quod si quis tale quid fecerit, *c* honore privetur, & loco. Jubemus etiam sub interminatione anathematis, ne quis sacerdos officium habeat *d* Vicecomitis, aut *e* Præpositi sæcularis. Clerici qui comam nutriunt, etiam inviti ab Archidiaconis suis tondeantur. Vestimento autem, & calceamentis, nisi quæ honestatem & religionem deceant, uti non liceat. Si quis contra hoc venire præsumpserit, & commonitus emendare noluerit, excommunicationi subjaceat.

N O T Æ.

a (*Antuar.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *sub h. t. c. 6.* & post Conc. Lateran. *p. 27. c. 4.* & verba hujus textus reperiuntur *in Conc. Toler. 11. can. 16.* Agathensi *can. 20.* ut infra dicemus; invaluerat enim his temporibus abusus maxime in Anglia, quo Prælati Ecclesiastici ut justitiarii, & sanguinis judices se gerebant, ut ex Matthæo Paris. refert Cironius *in præsenti*. Quare cum quæsti essent monachi S. Trinitatis apud Innocentium III. quod Hubertus Cantuariensis Archiepiscopus contra ordinem dignitatis suæ justitiarium se Regis Angliæ, & sanguinis judicem gereret, Innocentius sub pœna interdicti Richardo prohibuit, ne hoc de cetero faceret. De Cantuar. Archiep. egi *in c. 2. de refeript.*

b *Toletano.*) XI. videlicet, quod Vitaliani quoque temporibus celebratum fuit anno Christi 660. ubi in can. 6. reperiuntur verba in præsenti transcripta: ex eo citantur a Rabano Mauro *in panit. c. 30.* Gratiano *in c. 30. 23. q. 8.* licet ex Conc. Mogunt. ea citent Burchardus *lib. 1. Decreti, c. 201.* Ivo Carnot. *p. 5. c. 315.* ex collatione autem Garfiæ a Loayfa ita transcribo: " His, a quibus Domini Sacramenta tractanda sunt, judicium sanguinis agitare non licet: & ideo magnopere talium excessibus providendum est, ne indiscrete præsumptionis motibus agitati, aut quod morte plectendum est, sententia propria judicare præsumant, aut truncationes quaslibet membrorum quibuslibet personis, aut per se inferant, aut inferendas præcipiant. Quod si quisquam horum immemor præceptorum, aut Ecclesiæ suæ familiis, aut quibuslibet personis tale quid fecerit, & concessi ordinis honore privatus, & loco suo, perpetuo damnationis teneatur religatum ergastulo, cui tamen communio exeunti ex hac vita non neganda est, propter Domini misericordiam, qui non vult peccatoris mortem, sed ut convertatur, & vivat.

c *Honore privetur, & loco.*) Quibus verbis continetur privatio officii, & beneficii, quæ est depositio verbalis, non autem actualis, seu realis degradatio, ut jam potuit Boetius Epon. *hic, n. 17.*

d *Vicecomitis.*) Vicecomes apud scriptores posterioris ætatis accipitur pro Vicario Comitis; inde Vicecomitium pro Vicaria potuit Ordericus Vitalis *lib. 5. hist. Eccles.* & hujus officii meminit Joannes VIII. in Conc. Trecensi, relato a Carnotensi *p. 3. Decreti, c. 98. ibi: Omnibus Episcopis, Comitibus, Vicecomitibus, Centenariis, &c.* & *in ep. 102.* ad Minorem, probat Altesserra *De ducibus & Comit. c. 18. lib. 3.* Vicecomites exemplo Comitum in Gallia, & Anglia præfecturas in rem privatam convertebant, justitiamque administrabant, ac justitiarios designabant. Sarisbariensis *libr. 5. Polycrat. c. 15. ibi: Nam de Vicecomitibus, & justitiis, quæ ut vulgari nostro utar, directa dicuntur.* Matthæus Paris. anno 1175. *Et Vicecomitis agens vices laicali se foro immiscuit.*

e *Præpositi.*) De Præpositis, tam sæcularibus, quam ecclesiasticis, nonnulla adduxi *in c. 1. de ætate, & qualit.*

f *Inviti ab Archidiaconis.*) Verba, quæ sequuntur, exposui *in c. 7. de vita, & honest. clric.* & quia in eo reperiuntur, ideo illa omisit Raymundus *in præsenti*.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu, *junctis in c. fin. infra h. t.* talis deducitur assertio: " Clerici nec proferre, nec dictare sententiam sanguinis debent, nec quidquam aliud exercere, per quod ad effusionem sanguinis perveniatur. Probant eam textus *in c. 1. 15. q. 4. ibi: Criminalia negotia presbyter, clericus, &c.* Et *cap. sæpe 29. c. his a quibus 30. 23. q. 8. c. ad audientiam, de crim. falsi, c. in Archiepiscopatu, de raptor. c. ex litteris, de excess. Prælat. c. fin. h. t. in 6.* Conc. Altissiod. *can. 33. ibi:* " Non licet Presbytero, nec Diacono ad trepalium, ubi rei torquentur, stare. *Et can. 34.* Non licet presbytero in judicio illo sedere, unde homo ad mortem tradatur. *Exon. tempore Hon. III. c. 7.* Auctoritate generalis Concilii districte inhibemus, ne quis clericus beneficiatus, vel in sacris ordinibus constitutus, litteras pro pœna sanguinis infligenda scribere, vel dictare præsumat, vel ubi judicium sanguinis tractatur, interfit. *Matisc. 2. can. 19.* Cognovimus quosdam clericorum infrunitos ad forales reorum sententias frequenter accedere. Propterea prohibitionis eorum accessus hunc canonem protulimus, definientes ut ad locum examinationis reorum nullus clericorum accedat, nec interfit actio, aut fauciolo, ubi pro reatus sui qualitate quisquam interficiendus est. Si tamen ex nunc aliquis eorum definita contemnens, illuc accesserit, aut interfuerit, defraudatus honesti honoris stola, illis gregibus examinatorum societur, quos divinis prætulit mysteriis. „ Illustrat ultra congestos a Barbosa in præcepti, Boetius Epon. *hic*, Espenceus *lib. 2. digress. c. 10.* Mancinus *sacri juris controv. disert. 26.* Martha *de jurisdict. p. 1. c. 48. n. 4.* Columb. *de Angelica Hierarch. lib. 5. c. 52.* Barbosa *lib. 3. voto 89.* Suarez *de censur. disput. 45. sect. 5.* Robertus *lib. 1. rer. judic. cap. 6.* Ant. Aug. *in epit. jur. lib. 29. tit. 10.* Germonius *de sacror. immun. lib. 3. c. 13. in princ.* P. Gregor. *lib. 4. partit. tit. 8. c. 10.* & *tit. 15. c. 3.* Petrus Bollo *in œconom. canon. classf. 1. c. 5. §. 2.* Balsam. *in can. 18. Synodi Constantin.* Diana *p. 11. tract. 2. resol. 63.* Gibalinus *de censur. in synopsi, verbo Judex, fol. 469.* Tapia *2. tom. Catena, lib. 5. q. 7. art. 6.* Manrique *de different. utriusque fori, q. 198.* Crespetius *in summa, verbo Clerici non interfint sent.* Theophilus Raynaud. *tom. 17. in tr. de religioso loricato, fol. 200.* Dartis *ad 23. q. 1. c. 4. 5. & 6.*

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo: Nocentes debitis pœnis punire adeo Deo gratum est, ut simili vindicta Dominus placari dicatur *in c. 16. & 21. c. quali, in fine, 23. q. 5. c. si quis, 23. q. 4.* quare crudelis non judicatur qui nocentem condemnat, *c. non est crudelis, 23. q. 5.* imo pietatem exercet, *c. reos, in fine, 23. q. 3. c. legi 23. q. 8. c. fin. de pœnit. dist. fin.* Unde D. Hieronymus *super Ezechielem lib. 2. & 4.* ait: " Qui malos percutit in eo, quod mali sunt, & habet vasa interfectionis, ut occidat, optimus minister Dei est. „ Late illustravi *in c. inter alia, de immun. Eccl.* Igitur clerici non ideo debent officio, & beneficio privari, eo quod nocentes condemnaverint. Accedit, nam Ecclesia potestatem habet utriusque gladii, spiritualis videlicet, & temporalis, ut ex S. Augustino, Leone, & Bernardo probat Germonius *lib. 5. de sacror. immunit. c. 13.* Unde plerumque pœnam sanguinis infligit, ut *in c. delatori, 5. q. 3. ibi: Delatori lingua capietur.* Et *in cap. 1. de calumniat.* jubetur, calumniatorem verberibus affici. Item D. Greg. similem pœnam statuit *in c. quia justa 5. q. 6. c. fraternitas, 12. q. 2.* & *in c. illi qui, 5. q. 5. c. 1. de deposito*, jubetur, ut veritas a reo diversis cruciatibus eruatur: ergo clerici, ut sacrorum canonum cultores, possunt eos executioni mandare, & per consequens sententiam sanguinis proferre. Augetur hæc difficultas exemplo sacerdotum veteris legis, qui gladio materiali utebantur pro excessibus vindicandis: eo namque usus est Samuel Propheta in Regem Agag, *lib. 1. Regum, c. 15.* & Helias in quadringentos Prophetas Baal, quos cum idolis servientes cœlestis ignis, assumptique holocausti miraculo superans confudisset, apprehendi jussit, apprehensosque, & ad torrentem Cison ductos, ad unum interfecit. Idem Helias jubens ignem e cœlo descendere, & semel, atque iterum quadraginta viros devorari faciens *lib. 4. Regum, c. 1.* Hæc etiam potestate usus est Eliseus ibidem, *c. 1.* in pueros irrisores. Josadaque sacerdos in Athaliam Reginam ita pronunciavit *lib. 2. Paralip. c. 22.* " Educite eam extra septa templi, & quicumque eam sequutus fuerit, feriatur gladio: & juxta palatium interfecta est. " Sunt & alia ejusdem generis exempla, ex quibus aperte constat, sacerdotes gladio hoc in facinorosos homines usos fuisse: & ne quis dicat hoc tantum contigisse sacerdotibus antiquæ legis, nonne Petrus Apostolorum Princeps, & Christi Vicarius in Ananiam, & ejus uxorem Sapphyram, quia partem pretii occultaverant, hoc gladio animadvertit, ut refertur *Actuum Apost. c. 5.* Idem S. auriculam Malco Principis sacerdotum servo amputavit, *c. 26. Matthæi*. Facit etiam exemplum sacerdotum Gentilium; nam apud Germanos, si credimus Tacito *de moribus Germ.* Schedio *de Diis German. lib. 2. c. 13. fol. 293.* nec animadvertere, nec vincire, nec verberare quemquam, nisi sacerdotibus, permissum erat. Ergo alienum non est a sacerdotio, ut sacerdotes etiam sententiam sanguinis proferant.

Qua dubitandi ratione ita fulcita non obstante, vera est prælens assertio, cujus ratio provenit ex eo, nam Ecclesia valde abhorret quamlibet sanguinis effusionem, ne ejus effusionis particeps videatur: quare suis ministris ita diligenter inhibet, ne sententias, per quas sanguis effunditur, aut membrorum truncatio sequitur, proferant, dictent, recitent, vel scribant, aut ubi exequuntur, interfint, ut de Magistratibus Ecclesiasticis dici non improprie possit, quod Ausonius de Magistratibus municipalibus: *Quique suas rexeris urbes, purumque tribunal sanguine, & innocuas illustraverre securi.* Ideo enim Ausonius tribunal purum sanguine, & innocuas secures vocat, quia licet Magistratus municipales jus haberent deferendarum fascium, illis tamen fasces, & secures magis erant insignia Magistratus, quam imperii; aut certe honestamenta nominis potius, quam insignia potestatis. Neque enim poterant jubere vinciri, virgas expediri, vel in fontes lege agi. Nos idem de judicibus ecclesiasticis legere possumus; siquidem illis sententiam sanguinis ferre non licet. Clericos autem, & sacerdotes, qui extraordinariis criminum cognitionibus interfunt, Latinus Pacatus vocat Antistites nomine, revera autem satellites, & carnifices: " Qui cum

5 Traditur ratio dubitandi.

6 Traditur ratio decidendi.

cum judiciis capitalibus astitissent, cum gemitus, & tormenta miserorum auribus ac luminibus haussissent, quum lictorum arma, quum damnatorum frena tractassent, pollutas pœnali manus contactu ad sacra referebant, & cæremonias, quas incestaverant mentibus, etiam corporibus inquinabant. „ Imo Tertull. *lib. de idolol. c. 7.* quemcumque Christianum monet, ne judicet in caput alicujus, vel pudorem, neque damnet, neminem vinciat, aut torqueat. Unde Justinianus Imperator, teste Nicephoro *lib. 10. hist. c. 14.* Christianos hac excusatione a Magistratibus rejiciendos dicebat, quod illi judicio capitali quemquam damnare nefas esse dicerent. Romani etiam Magistratum ambire, aut suscipere Flamini Diali interdicebant, impium credentes Diis sacrificare, & auspicem esse divini cultus eum, qui damnationibus, & capitalibus suppliciis interfuisset. Plutarchus *in Rom. q. ult.* qui *problem. 113.* eleganti observatione docet, quare sacerdotibus juris dicendi potestas, crimimumque cognitio sit adempta, ne scilicet capituli condemnatione, veluti cæde, & piaculo defuncti polluti, quique perpetua expiatione indigerent, sacras res contagione sua attrectantes violarent: credebant enim ipsi, quod judices etiam tunc cum nocentissimos damnabant, inquinati manebant, unde contestationem faciebant: de qua D. Clemens *libr. 2. const. Ap. c. 52. ibi: Qui sententiam mortis in reum pronunciaturus est, sublatis manibus adversus solem se innocentem ab illius sanguine contestatur.* Illustrat Grethlerus *l. 1. de cruce, c. 14.* quare cum apud eos Pontifices non ferrent sanguinis sententiam, Titius Imperator ideo Pontificatum accepit, ut puras servaret manus, teste Svetonio *in ejus vita, c. 9.* & cum L. Cantilius scriba Pontificum, eo quod cum Florentia stuprum fecisset, a Pontifice Maximo eo usque virgis cæsus esset, ut inter verbera expiraret, nefas id prodigii loco habitum refert Livius *decad. 3. lib. 2.* Unde recte Ecclesia, quæ adeo sententiam sanguinis abhorret, ut neque in atriis Ecclesiarum eas proferre finat, *c. 5. de immun. Eccl.* statuit, ut ejus ministri, idest clerici, procul esseat ab hac sanguinis effusione, alias qui sententiam sanguinis dixerint, eos ab officio, & beneficio esse deponendos sanxit. Illi etiam irregularitatem contrahunt, ut supponitur potius quam noviter statuitur, *in c. fin. h. t.* Varios hujus irregularitatis referunt Diana *p. 12. tract. miscel. fol. 218.* Gibalinus *de irregul. c. 4. dist. 1. cum seq.*

7 De reis brachio sæculari tradendis.

Unde consequit Ecclesia cum aliquis clericus ob enormia delicta per Episcopum proprium degradatur, & traditur brachio sæculari, intercedere pro eo, ne ad mortem damnetur, ut ita Ecclesia in effusione sanguinis particeps non fiat. D. Aug. *ep. 158. ibi:* " Pœna illorum, quamvis de tantis sceleribus confessorum, rogo ut præter supplicium mortis fit, & propter conscientiam nostram, & propter Catholicam consuetudinem commendandam. „ Ianoc. III. *ep. 130. ibi: Vestris curabitis intercessionibus defensare.* Facit textus *in c. novimus, de V. S.* quod etiam servatur in hæreticis relaxandis judici sæculari, ut refert, & probat Baronius *anno 385.* Hodieque in ipsa sententia relaxationis exprimitur his verbis: *Y relaxamos la persona del dicho N. a la justicia, y brazo seglar, specialmente a N. corregidor de esta ciudad, y su lugarteniente, a lo quales rogamos, y encargamos muy afectuosamente, como de derecho mejor podemos, se ayan benigna, y piadosamente con el.* Quæ clausula deducta est *ex d. c. novimus*, & *lib. 60. tit. 6. partit. 1. ibi: Pero su Prelado debe rogar por el, que le aya alguna, merced, si aquiescere.* Et hodie in usu est, quia juxta jus commune, & fori ecclesiastici stilum adhiberi cœpit, non quia necessaria sit ad effugiendam irregularitatis pœnam, cum bullis Pauli IV. Pii V. cautum sit, ut Inquisitores, Consultores, cæterique, qui in similibus causis judicandis affistunt, non solum in causis hæresis, verum in qualibet causa criminali, quæ coram ipsis discceptetur, possint sententiam dicere, qua rei damnentur ad quæstionem seu torturam, aut alias pœnas condignas, etiam usque ad mutilationem membri, aut mortem naturalem, ut refert Penna *ad Eymericum, p. 2. Directorii, com. 27.* & noviter probat & illustrat Aravio, *in decis. mor. tr. 5. q. 5. per tot.*

8 Dissolvitur dubitandi ratio.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta; nam licet verum sit, bonum opus esse & meritorium justitiam ultionis exequi in improbos, & malos ad ultimum supplicium, si mereantur condemnari, tamen omne quod bonum est, nisi bene fiat, & ab his, qui potestatem faciendi habent, male fieri dicitur. Unde clerici, & Ecclesiæ ministri, qui contra mansuetudinem, & pietatem, quam profiteri debent, sententiam sanguinis proferunt in nocentes, licet bonum ex se opus exerceant, improbe tamen faciunt: ideoque ab officio, & beneficio deponuntur, & si judices laici sunt, irregularitatem contrahunt: sed in ea Episcopum posse dispensare ex justa causa, defendit Aravio, *tract. 2. qq. mor. question. 11.* Nec obstat augmentum ipsius difficultatis; nam licet certum sit, in Ecclesia residere potestatem utriusque gladii, spiritualis videlicet, & temporalis, ita ut pœnas corporales per se judices Ecclesiastici infligere possint, de quibus agitur *in c. ad audientiam, de crimine falsi, c. 1. de calumniat. c. 2. de clerico excom. c. in Archiepiscopatu, de raptor. c. in Synodo, 63. dist.* pœnas autem illas, ex quibus sequitur sanguinis effusio per se infligere, & exequi non valent, sed per judicem sæcularem, ut supra dixi. De pœna verberum, & ad quem numerum per judicem ecclesiasticum perveniri possit, late agemus *in dict. c. de calumn.*

C A P U T VI.

Idem a *Lundon. Episcopo.*

SEcundum instituta *b* prædecessorum nostrorum sub interminatione *c* anathematis prohibemus, ne monachi, vel clerici causa lucri negotientur, & ne monachi, vel a clericis, vel a laicis *d* firmas habeant, neque *e* laici Ecclesias ad firmas teneant.

N O T Æ.

a (*Lundon.*) Ita legitur in prima collectione, *sub h. t. c. 5.* De Lundon. Ecclesia egi *in c. 6. de consuet. cap. 1. de renunc.*

b *Prædecessorum.* Quorum auctoritates, & verba infra dabimus in probatione conclusionis.

c *Anathematis.*) Gelasius *in c. consequens, dist. 88.* suspensione multat clericos negotiationibus implicitos: quæ censuræ non sunt latæ sententiæ, sed ferendæ, ut late probant Theophilus *in discept. de relig. negotiat. §. 5. n. 88.* Gibalinus *de univers. negot. lib. 1. art. 2. c. 3.*

d *Firmas.*) Idest possessiones conductas, ut exponit Boetius *hic*, & notavi *in c. de locato*, sive ut Theophilus ubi supra exponit, idest, ne sub annuo censu prædia rusticana, vel fodinas, aut salinas, aliudve similiter frugiferum conducant, quia redemptio rei frugiferæ, Gallice hodie firma dicitur: est etiam hæc vox Anglica; unde quia Episcopus Lundonienfis ea usus fuit in consultatione, Pontifex per idem verbum responsum dedit. Consonat ipse Alexander relatus post Conc. Lateran. *p. 27. c. 21.* ubi Cantuar. Archiepiscopo, & ejus suffraganeis ita scribit: " Fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus universis monachis vestræ jurisdictionis inhibere curetis, ne villas, & Ecclesias ad firmam recipiant, vel receptas retinere præsumant. Quod si præsumpserint, eos Apostolica auctoritate freti, sublato appellationis remedio faciatis a præsumptione per ecclesiasticam districtionem cessare.

e *Neque laici Ecclesias.*) Imo laici decimæ locari possunt, sicut & alia ecclesiastica prædia, *c. 2. de locato.* Sed respondendum est, aliud esse locare fructuum, seu proventuum Ecclesiasticorum perceptionem; aliud vero locare jus ipsum decimarum, vel ipsas Ecclesias; illud permittitur ut Ecclesiis utile, & honestum, ne clerici nimium rebus externis, & mere temporalibus involvantur, hoc autem prohibetur, ne laicorum dispositioni, gubernationique subjiciantur Ecclesiæ, juraque mere spiritualia; cum absurdum esset pro annua pensione Ecclesiam, ipsiusque jura diviti laico committi: cum etiam clericis prohibeatur sub annuo pretio Ecclesias conducere *in c. quoniam, ne Prælati vices suas.*

COMMENTARIUM.

EX hoc textu sequens communiter deducitur assertio: *Non licet clericis, vel monachis lucri causa negotiari, vel possessiones conducere.* Probant textus *in c. non liet 46 dist. c. 1. 2. & 3. fere per totum 88. dist. can. 81. & 82. Ap. c. 10. 14. q. 2. c. 3. 14. q. 4. c. observandum, 15. q. 2. c. placuit 3. 21. q. 3.* Conc. Illiber. *can. 19.* Hipponense *can. 7. ibi:* " Episcopus, Presbyter, aut Diaconus non sint conductores. *Nicæn. 2. can. 10.* Non licet clericis curas sæculares suscipere, ut qui sint a canonibus prohibiti hoc facere. *Arelat. 2. can. 14.* Si quis clericus pecuniam dederit ad usuram, aut conductor aliænæ rei voluerit esse, aut turpis lucri gratia aliquod genus negotiationis exercuerit, depositus a Clero a communione habeatur alienus. *Emerit. can. 11. Cabilon. 2. sub Carolo can. 11.* Nec presbyteri, nec diaconi, nec monachi villici fiant. *Rhemense can. 30.* Nemo sacerdotum, vel monachorum negotiis illicitis se implicent. *Parisiense l. 1. c. 29. Meldense can. 49.* c. pervenit, 86. dist. *Concil. Chartag. 1. can. 9. ibi:* Non liceat laicis clericos nostros eligere apothecarios, vel ratiocinatores. Gratus Episcopus dixit, &c. Si injuria constitutiones Imperatoriæ clericos inquietandos putaverint, si defensio ecclesiastica nos non deridet, pudor publicus vindicabitur. *Forojul. c. 6.* Placuit ut ad eas prorsus mundanas dignitates, quas sæculares viri, vel Principes terræ exercere solent, in venerationibus scilicet, vel in canticis sæcularibus, aut in resoluta, & immoderata lætitia, lyris, & tibiis, & his similibus lusibus, nullus sub ecclesiastico canone constitutus ob inanis lætitiæ fluxum audeat fastu superbiæ tumidus quandoque præsumendo abuti, nisi forte si hymnis & spiritualibus canticis delectatur, de sacris videlicet scripturarum voluminibus digne, compositeque compositis utatur. Ab his igitur non solum non inhibemus abstinere, verum etiam conniventes licentiæ concedimus votum. „ Agathense *can. 69.* Tarracon. *can. 2. & 3.* Aurel. 3. *can. 26.* Carthag. 1. *can. 6. 8. & 9.*

3 Conclusio traditur & probatur.

& 9. Aquisgranens. *can.* 93. Vvormatiens. *canon.* 67. & 69. Chalced. *can.* 3. Cabil. 2. *can.* 44. Troslejan. *can.* 3. Colon. 3. celebratum sub Hermano postea lapso *p.* 2. *cap.* 31. *ibi*: " Quare multa providentia olim vetitum est, ne clerici, vel monachi mercatores (taceamus fœneratores) sint lucri causa. *Trevirense* anno 1549. *sub Joanne Archiep. tit. de Religiosis. ibi*: Statuimus, imo antiquorum PP. canones renovando mandamus, quod nullus monachorum pro lucro terreno de monasterio suo exire nefandissimo ausu, aut sæcularibus negotiis se immiscere præsumat. *S. Dionysius c.* 6. *hierarch. ait*: Multa quæ sæcularibus permittuntur, vetari Religiosis, seu monachis, ut sunt nuptiæ, in bello, aut negotiatione versari, & in aliis esse, ob quæ laicus non condemnatur. „ Et *can.* 16. *C. Eccles. Afric. can.* 18. & 185. *Eccles. univ.* S. Cypr. *lib.* 1. *ep.* 9. alias 66. ubi Pamel. S. Ambrosius *l.* 2. *de officiis*, *c.* 21. S. Chrysost. *hom.* 10. *ex variis*, *in Matthæum*, S. Epiphanius *hæres alt.* S. Aug. *Ps.* 70. S. Greg. *hom.* 17. *in Ev.* P. Blesensis *ep.* 17. P. Cluniac. *lib.* 1. *c.* 20. Theod. Studita *serm.* 9. Nov. Valentin. *de Episcop. judic.* Alia juris testimonia congessit Ant. Aug. *in epit. l.* 6. *tit.* 50. & *l.* 7. *tit.* 25. & *lib.* 8. *tit.* 39. & *lib.* 35. *tit.* 2. Illustrant ultra congestos a Barbosa hic, & Garama *in c. ... hoc tit.* Petrus Greg. *l.* 2. *partit. tit.* 9. *c.* 8. *littera E*, *d.* 3. *tit.* 18. *c.* 5. *lit. M*, & *lib.* 4. *tit.* 8. *c.* 10. & *de republ. l.* 4. *c.* 6. *n.* 16. Barbosa, *lib.* 1. *juris Eccl. c.* 40. *n.* 83. & *de offic. Parochi*, *c.* 6. *n.* 37. Boetius Epon. *hic*, D. Joannes de Larrea *alleg.* 86. Renatus a Valle, seu verius credo, Theophilus *in discept. de relig. negotiat.* §. 3. Balsamon *in can.* 3. *Synodi Chalced.* Ambianas *ad Tertul. de idololatr. c.* 11. *obs.* 2. Coriolanus *in can.* 7. *Apost.* Cujacius *in l.* 3. *C. locati*, & *in l.* 3. *C. de commerciis*; Cresolius *lib.* 3. *mysing. c.* 5. & 37. & *lib.* 4. *c.* 14. Frances *in pastor. reg. p.* 2. *c.* 16. Gibalinus *de univ. negot. lib.* 1. *c.* 2. *art.* 3. Vighel. *in method. juris can. fol.* 259. Solorzan. *lib.* 4. *polit. c.* 18. Diana *p.* 11. *tr.* 1. *res.* 10. & *tr.* 6. *res.* 41. Rev. P. Fr. Joannes Martinez *in discurs. pol.* Gothofr. *in lib.* 12. *C. Theod. de lustrali collat.*

4 Impugnatur tradita assertio.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo: Sacris canonibus non solum negotiatio clericis prohibita non est, verum & sæpe sæpius præscripta, ut in Conc. Carthag. 4. *can.* 52. relato a Gratiano *in c. Clericus*, 91. *dist. ibi*: *Clericus quantumlibet verbo Dei eruditus, artificiolo victum quærat*. Et *in c. clerici*, 1. *q.* 4. *c. nunquam*, *de consecr. dist.* 5. *lib.* 2. *C. de SS. Eccles. ibi*: *Vel mercatura*; & aliis congestis a Mornacio *in lib.* 2. *C. de Episc. & Cler.* Ant. Ang. *in epit. jur. lib.* 8. *tit.* 21. Roberto *l.* 2. *rer. judic. c.* 2. Gazeo *ad Castean. lib.* 2. *inst. c.* 3. Narbona *in horograph. n.* 174. Cellotio *lib.* 5. *de hierarch. c.* 5. §. 6. & merito, ne in calumniam incidant, quam olim Gentiles Christianis imponebant, cos infructuosos compellando, quos refellit Tertul. *ibi*: " Sed alio quoque injuriarum titulo postulamur, & infructuosi in negotiis dicimur. Quo pacto homines vobiscum degentes, ejusdem victus, habitus, instructus, ejusdem ad vitam necessitatis? Nec enim Brachmanæ, aut Indorum Gymnosophistæ sumus sylvicolæ, & exules vitæ. Meminimus gratiam debere nos Deo Domino Creatori; nullum fructum operum ejus repudiamus: plane temperamus, ne ultra modum, aut perperam utamur: itaque non fine foro, non sine macello, non sine balneis, tabernis, officinis, stabulis, nundinis vestris, ceterisque commerciis cohabitamus hoc sæculum: navigamus & nos vobiscum, & vobiscum militamus, & rusticamur, & mercamur. Proinde miscemus artes, operas nostras publicamus usu vestro. Quomodo infructuosi videamur negotiis vestris, cum quibus, & de quibus novimus, non scio. „ Igitur non recte in præsenti prohibetur clericis, & monachis negotiatio. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam mercatura in qua datur præcipua negotiatio, non est aliquid ex objecto, illisve necessario adjunctis, malum; imo res est conservationi generis humani commoda, & necessaria ad vitam agendam; Molina *de justitia tract.* 2. *disp.* 339. Abulensis *in c.* 25. *Matthæi*, *q.* 123. Igitur non debet prohiberi clericis, & religiosis, imo potius permitti, quippe illi magis fincere, & absque adscititiis maculis illam exercebunt, & absque ullo status dedecore, ut faciunt nobiles: quorum nobilitati non officit mercaturæ exercitium, ut probant Stracha *de mercatura*, *p.* 2. *n.* 17. Adam Contzen. *libro* 1. *polit. c.* 9. Tiraq. *de nobilit. c.* 33. Accedit, nam sanctioribus Ecclesiæ sæculis monachos opificia sua distraxisse pretio legimus; sic enim monachos Abbatis Aphronii exercuisse omnes artes, & ex opificiis venditis victum parasse, quod vero superaret, per mulierum monasteria, & carceres distribuisse, scribit Palladius *in Lausiaca*, *cap.* 39. De Palemone monacho idem legitur in Pachomii rebus gestis. Archebium triplicato sibi penso operis manuum, per annum dissolvisse debitum centum solidorum, quod mater contraxerat, scribit Cassianus *l.* 5. *instit. c.* 38. Unde S. Basilius *regul. fusior.* 37. & 42. laborem in artificiis vendibilibus positum, ut suppetat monacho unde tribuat necessitatem patienti, mire commendat. Idem S. Aug. *lib. de opere monach. c.* 22. & 25. valde probat, ut qui aliquando in sæculo opifices fuerint, admittantur in monasterium, ad ea lucrosa opera exercenda: nec est cur timeatur in clericis, ac religiosis negotiis implicatis effusio spiritus, aut evagatio mentis; nam S. Chrysostomus *hom.* 35. *in Genesim*, monachos hortatur ad collectionem animi in quantavis multitudine negotiorum; & ut doceat id non modo esse possibile, sed non multum operosum, adducit exemplum Eunuchi, qui erat super omnes gazas Reginæ Æthiopum; & tamen etiam in itinere sacris studiis, & divinæ lectioni vacabat: & Hugo de Folieto *lib.* 4. *de claustro animæ*, *c.* 36. ajebat: Qui corporaliter popularibus turmis premitur, & tamen nullos curarum sæcularium tumultus sustinet, in corde non paritur, in urbe non est. Pulchre S. Bern. *serm.* 40. *in Cantica*: " Sola, *inquit*, indicitur tibi mentis, & spiritus solitudo: solus es, si non communia cogites, si non affectes præsentia, si despicias quod multi suscipiunt, si fastidias quod omnes desiderant, si jurgia devites, si damna non sentias, si non recorderis injuriarum: alioquin nec si solus corpore es, solus es: videsne posse esse te, & solum eum inter multos & inter multos, cum solus es? Solus es in quantacumque hominum versteris frequentia. „ Alia exempla prosequitur Roussel. *l.* 4. *n.* 41.

5 Traditur ratio decidendi

Qua dubitandi ratione non obstante, defendenda est præsens assertio, quæ non levibus firmatur rationibus. Prima, & præcipua sæpe sæpius repetita, legitur in hoc titulo, videlicet, *quia nemo Deo militans, implicat se negotiis sæcularibus*, juxta Apostolum 2. *ad Timoth. c.* 2. quem etiam locum in clericos negotiatores expendunt Gelasius *in ep. ad Episc. Lucaniæ*, D. Aug. *lib.* 19. *de verb. Domini*, PP. Conc. Carthag. 3. *can.* 15. Forojul. sub Hadriano I. *can.* 5. Ut autem liqueat qua ratione Apostolus feriat clericos negotiatores, expendendum est, quomodo discipulum alloquatur, nempe jubens, ut meminerit se esse Christi militem. Porro nemo ex iis, qui militiæ nomen dederunt, polsunt se negotiis sæcularibus immiscere, nec prædia conducere, *l. tribuni* 11. *l. nemo* 13. *C. de re milit. lib.* 12. *l. si ignorans*, *l. ult. C. locari*, *l.* 1. *C. de præpos. agent. l.* 5. *C. de agentib. in rebus*, *l.* 8. §. 5. *ff. qui satisd.* Harmenop. *lib.* 1. *promptuarii*, *tit.* 16. §. 3. Synopsis Basilic. *lib.* 20. *tit.* 1. *l.* 2. *tit.* 8. *l.* 2. *tit.* 12. *p.* 3. *l. un. C. negotiatores ne militent*: ubi Raguellius, & Linglois, *lib.* 5. & 8. *C. de conditi. ob turp. causam*, *nov. justin.* 126. Vegetius *l.* 2. *de re milit. c.* 19. Rationem reddunt Theodosius, & Valent. *in nov. de offic. & numer. Præfect. ibi*: *Indigna, & pudenda armato homini negotiatio; mercimonia vero exercere, atque argasteriis adhærere, longe a militiæ dignitate alienum*. Et *l. si cohortalis*, *in fine*, *C. de cohort. lib.* 12. nisi speciali licentia a Principe impetrata, *l.* 3. *C. in quibus causis milit. l.* 3. *Cod. Theodos. de immun. concess.* Præesse etiam publicæ officinæ vile, & abjectum semper est habitum, *l. antepen. C. de incestis nupt. lib.* 1. *in princ. de natur. libr.* & ex diverso mercatoribus militia interdicitur, *l. un. C. negotiatores ne militent*. Unde dum plures res absurdas sui sæculi recenset Sidonius *l.* 1. *ep.* 8. ait: *Negotiatores militant, milites negotiantur, ludunt pila senes, alea juvenes*. Illustrant Fornerius *l.* 2. *select. c.* 3. Acacius *l.* 2. *de priv. milit.* 2. & 16. Ayala *de jure belli*, *l.* 3. *c.* 4. Pancirola *l.* 2. *var. c.* 206. Hunnius *in Encyclop. tr.* 3. *tit.* 5. *c.* 2. Cujac. & Ritber. *ad nov.* 116. Revard. *l.* 1. *consid. c.* 13. Solorzanus *l.* 2. *l.* 3. *c.* 18. *n.* 39. Gibalinus *t.* 1. *de universa negot. lib.* 1. *art.* 2. *c.* 1. Observandi tamen sunt in hac parte textus *in l. fin. C. de jurisd. l.* 9. §. 1. *ff. de re milit. l. fin. C. de Fabric. l.* 12. *l.* 2. *C. de fund. limitroph. l. un. C. in quibus causis milites*, ubi Vultejus, *l.* 8. §. 1. *ff. qui satisd. l. qui officii* 62. *ff. de contrah. emptione*, *l. propter* 23. §. 1. *ff. de excusat.* Si ergo ita negotiatio militibus armatæ militiæ prohibetur, quanto magis militibus militiæ cœlestis, hoc est clericis prohiberi debet, ut ajebat D. Ambrosius *leg.* 1. *de offic. c.* 36. *ibi*: " Si is, qui Imperatori militat, a susceptionibus litium, actu negotiorum forensium, venditione mercium prohibetur humanis legibus, quanto magis qui fidei exercet militiam ab omni usu negotiationis abstinere debet. „ Secunda ratio provenit ex eo, quia clerici, & religiosi ratione propriæ professionis obstringuntur ad conversationem cum Deo, & cultum ei studiose, ac perfecte deferendum: quæ vitæ ratio vix, ac ne vix quidem cohærere potest cum negotiatione, quia mens in partes infinitas distrahitur, & mergitur in desideriorum inutilium, & curarum profundum; idcirco enim, ut recte notavit Sotus *l.* 6. *de justitia*, *q.* 2. *art.* 2. negotiatio generale nomen sibi fecit proprium, dictaque est a negatione otii omnibus actibus communi, quia antonomastice, & eminenti quodam modo otium negat, usque eo, ut ni caveatur, suffocet, & opprimat animum, & distrahat a conversatione cum Deo, & ministerio in ejus Ecclesia exhibendo, ut eleganter expressit D. Cypr. *ep.* 66. *ibi*: " Scriptum est enim, Nemo militans Deo obligat se molestiis sæcularibus, ut possit placere ei, cui se probavit. „ Quod cum de omnibus dictum sit, quanto magis molestiis, & laqueis sæcularibus obligari non debent, qui divinis rebus, & spiritualibus occupati, ab Ecclesia recedere, & ad terrenos, & sæculares actus vacare non possunt. Faciunt variæ auctoritates congestæ per Jacobum Simancas *lib.* 2. *de republ. t.* 10. & 11. Recte ergo in præsenti, & tot canonibus supra relatis prohibitum est clericis & religiosis turpis lucri causa negotiari, ne a proprio ministerio distrahantur; & cum viri Deo mancipati sint, ne negotiis sæcularibus se immisceant, quod valde Dominus abhorret, ut agnovit Propheta Rex, dum *Ps.* 70. ait: *Quia non cognovi negotiationem, introibo in potentias Domini*. Ita eum locum legunt vetus psalterium, Hieronymus, Augustinus, Arnobius, Cassiodorus *ibi*, nec non Gelasius *ep. ad Episc. Lucaniæ*, D. Ambrosius *l.* 3. *offic. c.* 6. alia dedi *in can.* 19. *Concilii Illib.*

6 Dissolvitur dubitandi ratio.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta, pro cujus solutione, & totius negotiationis, quæ clericis, & religiosis prohibetur, aut permittitur, cognitione, sciendum est quis sit negotiator, quidque negotiatio? Et Auctor imperfecti operis in Matthæum *hom.* 39. ad illud, *Ementes, & vendentes*, ait:

Ergo

Ergo ostende nobis quis est negotiator; omnes enim homines videntur negotiatores: Ecce qui arat, comparat boves, ut spicas vendat: & qui operatur lignum, comparat lignum, ut utensilia vendat; & linteonarius comparat linteamina, ut vendat; & fœnerator mutuat pecuniam, ut tollat usuras. Et quomodo antiqui Judæi, & Apostoli artificia laudaverunt, quia magis sunt sine peccato? Sicut & Paulus fuit sutor tabernaculorum, & ipse mandat dicens: Curent & nostri bonis operibus præesse. Et Apostoli quidem, sicut legimus, piscatores fuerunt. Cui difficultati ita respondet idem auctor: " Ostendam qui non est negotiator, ut qui secundum istam regulam fuerit, intelligas omnes negotiatores esse: idest quicumque rem comparat, non ut ipsam integram, & immutatam vendat, sed ut opus faciat ex ea: ille non est negotiator, quia qui materiam operandi sic comparat unde faciat opus, ille non rem ipsam vendit, sed magis artificium suum: idest, quia rem vendit, cujus æstimatio non est in ea ipsa re; sed in artificio operis, illa non est mercatio. „ Alias negotiationis formas tradit Medina *de restitut. quæst.* 31. Ex quibus omnibus triplex negotiatio considerari potest. Prima simplex, juxta quam emuntur necessaria, aut venduntur superflua, quæ latissime negotiatio dicitur: secunda lucrativa, stricte accepta, qua res non mutata, nec in aliam formam redacta venditur, quæ est præcipue negotiatio; tertia etiam lucrativa, qua res empta in eum finem mutatur in aliam formam, vel statum meliorem, & per se, aut per alium venditur carius ad quæstum faciendum, quæ est in medio quodam modo usurpata negotiatio, pretior quam prima, & laxior quam secunda. Juxta has negotiationis species exponenda est præsens difficultas: & prima negotiatio simplex, seu latissime accepta, non prohibetur clericis, vel monachis, quia mercari per se, aut vendere sua superflua, non distrahit animum, aut impedit propria munia obire: nec superflua vendere stricte accipimus pro fructibus quæ superfunt ex collectis in propriis fundis, verum etiam quæ jam in usum suum, absque animo, & studio revendendi comparaverint; possunt enim clerici ea vendere, si agnoscant eorum inutilitatem, & quidem non eodem pretio quo emerunt, verum & carius. Ita Abulensis *in c.* 25. *Matthæi*, *q.* 224. Sa *in summa*, *verbo Clericus*, *n.* 20. Rebellus 2. *p. de justitia q. ult. n.* 2. Molina *de justit. disput.* 342. *conclus.* 2. Guttierez *de gabel. q.* 39. *n.* 16. qui id etiam admittit quando clerici; aut religiosi sibi necessaria emunt absque animo revendendi, sed postea occasio se offert revendendi carius; quia ea non est proprie negotiatio, ut docet Diana *p.* 1. *tract.* 1. *res.* 72. & probatur *ex c. canonum*, 14. *q.* 4. nec his casibus debent clerici, aut religiosi ullam gabellam solvere, *lib.* 3. *C. Theodos. de lustrali collatione*, *ibi*: " Singuli quique, si per eos vernacula quæque vendantur, sanctione auraria non teneantur: si vero emendi, vendendique compendiis ultro, citroque quæsitis familiaris rei amplitudo cumuletur, etsi militares fiat, memoratæ præstationi nectantur. „, Et *lib.* 35. *C. Theodos. de Episc. & cleric. ibi*: " Quicumque catholicæ religionis clerici intra eum modum, unde victus emendi, vendendique usum lege præfinitum exercent, ab auraria pensione habeantur immunes; ab his quoque, quos a publici laboris actu, & gradu clericatus, & quod non minus est, sanctior vita defendit, præcipimus temperari. Nec enim ullum eorum qui excepti legibus probabuntur, subjacere patiemur injuriæ. Dat. pridid. Jul. Med. Post Cons. Siliconis, & Aureliani VV. CC. „

7 Prosequitur eadem solutio.

Secunda negotiationis species, cum res videlicet emuntur animo revendendi, nullatenus forma mutata, abhorret a statu clericali, seu religione, quia hæc est proprie negotiatio turpis lucri gratia facta, quæ tot canonibus supra relatis prohibetur, ut agnoscunt Doctores supra citati, cum eam inducatur animi distractio, & clerici implicentur negotiis sæcularibus. Nec intereſt, quod per se eam exerceant, an per alium, si ille tertius, per quem negotiatio exercetur, non sit administer, nec habeat rationem concausæ principalis, ut docent Stracha *de mercatura*, *prima p. n.* 26. secus vero si habeat rationem causæ principalis, veluti si campsori dederit clericus pecuniam, ut societatem ineant mercatore conferente totam operam, clerico autem pecuniam adhibente, ut contra Molinam & Guttierem resolvit Theophilus Raynaud. *discept. de relig. negotiat. fol.* 124. Circa tertiam speciem, cum mercibus mutatis negotiatio contingit, distinguendum est inter eam negotiationem, quæ repugnat statui clericali, & eam quæ clericos, seu religiosos dedecet. Ad primam spectat tabernas habere ubi vinum, seu cibos sua opera mutatos vendant, *Clement.* 1. *de vita & honest. cleric. can.* 9. *Synodi* 6. vel si macellariis, seu laniis carnes vendant ex animalibus in hunc finem faginatis, & postea jugulatis. Ipsa autem animalia in propriis pascuis nutrita, quæ superflua sunt, recte a clericis, vel religiosis venduntur, quia ea negotiatio illis non prohibetur, Medina *de restit. q.* 30. Salas *de emptione & venditione disp.* 2. *n.* 9. Molina, *tract.* 2. *de justitia*, *disp.* 392. Guttierez *de gabel. q.* 93. *n.* 51. non autem possunt prædia locare, ut fructus inde perceptos vendant, ut probant Diana *p.* 11. *tract.* 6. *resol.* 10. ubi agit de clerico uvas emente, & vinum vendente: *& eadem part. tract.* 6. *resol.* 41. resolvit posse religiosos suis samptibus, seu monasterii, libros a se compositos typis dare, & postea in diversas regiones vendere, absque eo quod dicantur negotiatores. Circa opificia vero propriæ manus clericorum, seu religiosorum, dicendum est, juste venialia exponi, cum illa honesta negotiatio fit, & potius in propriam alimoniam, aut saltem, ut otium vitetur, exerceatur, ut probavi supra *in capite* 1. Retinenda tamen est pietatis, & prudentiæ justissima distinctio, quam S. Basilius *capite* 6. *constitut. monast.* his verbis adhibet. Certum in his se operibus exercere monachus debet, quæ ordinis ipsius decori conveniant, cujusmodi videlicet ea sunt omnia, a quibus cauponariæ artis, & impositræ omnis absit suspicio, quæque nullæ longioris animi distractiones, aut improbi quæstus sequantur; sintque ejusmodi, ut manentibus intra tectum magna ex parte a nobis confici possint, ne operum laboribus contentiosus quam par sit confectandis, animi in virtutis commentatione nervos, industriamque elidamus, in quo illud spectandum est, ut opus absolvatur, & a quiete non discedatur: distinctius ad regulam 38. fusiorem id exponit. Juxta hanc ergo negotiationis distinctionem facile exponuntur, quæ adduxi pro dubitandi ratione.

C A P U T VII.

Idem a *Lundon. Episcopo*.

RElatum est auribus nostris, quod *b* monachi N. *c* sæculariter vivunt, & alios exemplo corrumpunt. Inde est, quod auctoritate Apostolica tibi *d* indulgemus, ut eos ad observationem monasticæ regulæ *e* appellatione remota compellas: & si tibi restiterint ausu temerario, eis *f* ejectis, fratres Cisterc. Ordinis in præscriptum monasterium inducas, ut *g* labores impiorum justi edant, & illi tum de rubore confusi, ad sui Ordinis observantiam revertantur.

N O T Æ.

1 a *Lundon.*) Ita etiam legitur in 1. collectione, *sub h. t. c.* 7. & post Conc. Lateran. *p.* 27. *c.* 3. ex quibus textum hunc transcribo, ut agnoscatur Raymundum partim plenius, partim significantius, prout universali legislatione oportebat, textum transcripsisse, dum omisit verba illa, *Cisterciensis Ordinis*; & addidit clausulam illam, *si non potest præscriptum monasterium in suo ordine reformari*: ut notavit Boetius Epon. *hic*. Alia pars extat *in c.* 3. *de cleric. excommunic.*

b *Monachi N.*) Nomen Monasterii a compilatoribus omissum fuit, adjecta tantum littera *N*, licet male *in d. c.* 3. *p.* 27. exprimatur *Natun.* Et forte omissum fuit monasterii nomen, ne illud hoc authentico testimonio notaretur in perpetuum; & etiam quia cum hoc Alexandri responsum pro lege universali observandum esset, non erat conveniens, aut necessarum exprimere nomen ipsius monasterii.

c *Sæculariter vivunt.*) Negotiis sæcularibus impliciti; unde textus hic fuit compilatus, *sub hoc titulo*.

d *Indulgemus.*) Quia monasterium hoc erat exemptum a lege diœcesana, & jurisdictione Episcopi; unde nisi virtute delegationis non poterat Episcopus Londinensis illud visitare, monachosque corrigere, juxta tradita *in c. licet*, *c. grave de offic. Ord.*

e *Appellatione remota.*) Quia a correctione non admittitur appellatio, *c.* 2. *c. reprehensibili*, *de appellat.*

f *Ejectis.*) Non intelligas monachos hos fuisse quidem ejectos e monasterio illo, non autem ab Ordine, motus ex eo, quod Alexander id se jubere dicit, ut illi rubore suffusi ad sui Ordinis observantiam convertantur; nam si non ejicerentur ab Ordine, mandaret Pontifex, ut in alia monasteria detruderentur: quod vero conversionem ipsorum intendat, id etiam fit in ista projectione; cum enim ita ejecti semper monachi remaneant, optandum est, ut hac pœna ad officium suum revocentur, & ita proprium monasterium recuperent. Docuit Gibalinus *de clausur. regul. disq.* 2. *c.* 4. §. 8. *num. fin.* De pœna hac ejectionis ob incorrigibilitatem egi *in c. fin. de regular.*

g *Ut labores impiorum.*) Respexit Pontifex ad illud Ps. 10. *Justi tulerunt spolia impiorum*: ubi agitur de Ægyptiis mari rubro submersis, & eorum spoliis Israelitico populo datis. Facit textus *in c. quicumque*, 23. *q.* 7.

CAPUT

C A P U T VIII.

Innocentius III. *Episcopo* a *Esculano*.

SIcut te accepimus referente, cum ven. f. n. *b* Episcopus Hostien. olim per tuam transiens civitatem, tibi dederit in mandatis, ut Presbyteros, Diaconos, & Subdiaconos, quos ibidem invenit passim tabellionatus officium exercentes, excommunicationis vinculo innodares, & eos qui ab illis publica reciperent instrumenta, ut licet id feceris, ex mandato tamen Episcopi dicti dissimulasti postmodum de Subdiaconis, donec qualiter contra ipsos, & alios in sacris Ordinibus constitutos deberę procedere, Sedem duceres Apostolicam consulendam. Quocirca fraternitati tuæ per A. f. m. quatenus clericis in sacris ordinibus constitutis tabellionatus officium per beneficiorum suorum subtractionem, ap. postp. interdicas. Datum Later. VI. Kalend. Decemb. Pont. N. anno XIV.

N O T Æ.

a *Esculano.*) Ita etiam legitur in quarta collectione, *sub h. t. c.* 1. & in epistolis editis a Bosqueto *lib.* 2. *regestr.* 14. *ep.* 129. ex quo textum hunc restituo. Asculum, seu Esculum, perantiqua, ac nobilis Italiæ civitas est in Piceno super fluvium Troentum: ejus meminerunt Plinius *lib.* 3. *c.* 13. *ibi*: *Colonia Asculi Picani nobilissima*. Lucius Florus *l.* 1. *c.* 18. *Domicii Picenatis, & caput gentis Asculum*. Strabo *lib.* 5. eam per hæc verba describit: " In mediterraneo est Asculum Picenum, locus in quo mœnia condita, natura munitissimus, & montis circuitus, jugis exercentibus inaccessis. „ Ab aliquibus hæc civitas vocatur Asculum, ab aliis Esculum, ut ab ea quæ in Apulia est, discernatur; tametsi apud antiquiores scriptores Asculum fere semper appelletur. Plura de ipsius magnitudine & cladibus ob factiones Guelforum, & Gibellinorum, congessit Vighellius *t.* 1. *Ital. sacra*, *fol.* 488. Jam a temporibus Apostolorum Episcopali Cathedra decorata fuit, cujus Episcopo Petro hujus nominis primo missa est præsens epistola.

b *Episcopus Hostiensis.*) Hugolinus videlicet, qui anno 1227. ad Apostolicum sestigium evectus, felicissimo nomine Gregorius IX. dictus fuit.

COMMENTARIUM.

PRo hujus textus expositione premittendum est, qui sint tabularii, seu tabelliones. Et tabularii apud antiquos dicti fuerunt calculatores, qui scilicet in tabula calculandi, & computandi artem pueros docebant, vel alias eam artem tenebant, *l.* 1. §. *ludi*, *ff. de extr. crim. l. ultim. ff. si mensor falsum modum*. Etiam tabularii dicuntur qui in publico tabulario, idest loco, in quo publicæ scripturæ custodiebantur, inserviebant: nam locus ipse, quem archivum appellant Impp. *l.* 30. *C. de Episc.* tabularium dicitur. Tertul. *in apol. c.* 39. *ibi*: " Antiquissima plurimarum gentium archiva veteres tabularium dicebant. *Cicero* de natura Deorum lib. 3. *ibi*: „ Sed exeamus e theatro, veniamus in forum, sessum ire precor: quid? ut judicetur qui tabularium incenderit. *Et in oratione pro Archia Poeta*: Hic tu tabulas desideras Heraclienssum publicas, quas Italico bello incensas, tabularium interjisse scimus omnes. „ Et in oratione pro Rabirio. De peculatu facto de tabulario incenso ait Virg. *l.* 3. *Georg.*

Insanumque forum, aut populi tabularia vidit.

Livius *l.* 43. *ibi*: " Censores e templo in atrium libertatis ascenderunt, & ibi signatis tabulis publicis, clausoque tabulario, & dimissis servis publicis, negarunt se, &c. „ Et eos tabularios servos publicos fuisse, patet *ex l. ult. C. de servis Reip.* & Capitolinus in Gordiano tabularios servos publicos appellat, *ibi*: *Non scriba, non servi publici, non consulares illis actibus interessent*. Quod etiam constat ex Livio proxime relato. Postea vero Arcadii, & Honorii constitutione sanctum est, ut nulli deinceps ad tabularii officium pateret aditus, qui obnoxius esset servituti. Hi autem ita huic conditioni erant addicti, & mancipati ut non possent ad aliam aspirare militiam, & dignitatem: quod patet *ex l. scripturas*, *C. qui potiores in pign. hab.* & *lib.* 3. 5. 7. 8. *C. Theod. de n. act.* His tamen adversari videtur Taciti locus *lib. annal.* 14. ubi de Balbo Prætorio filiis orbo, & divite, cujus propinquus Valerius Fabianus subdit testamentum, accitis Vicio Rufino, & Terentio Latino Equitibus Rom, & aliis minus illustribus, qui testamenti tabulas obsignaarent. Taciti hæc sunt verba: Igitur Fabianus tabulariis, quos memoravi, & aliis minus illustribus obsignat. Si itaque Vicium, & Terentium Equites, & alios minus illustres, tabularios nominat, non ergo veritati consentaneum est, quod diximus cum Lucio, hosce fuisse servos, seu generis servilis. „ Facile dissolvitur difficultas, si a Corneliano textu mendum auferamus, & litteram genuinam legendam subdamus; namque postrema editio, præsertim a Lipsio, & Vetrano recepta, ita habet: *Igitur Fabianus tabulariis, quos memoravi, &c.* Sicque patet Tacitum loquutum non de tabulariis publicis, sed de testibus testamentum obsignare solitis. Alii erant tabularii, qui civitatum aut provinciarum chartas tractabant, ut constat *ex l. pen. C. de tabul. l.* 10. *l. ult.* §. *hi quoque*, *ff. de muner. & honor.* & qui publicas rationes tractant, seu supputant, *l.* 1. *l. missi*, *C. de exact. tribut. lib.* 2. *C. de muner. & honor. l.* 1. *C. de immunit. nemini conced. l.* 1. *C. de censib.* Tabularii quoque sunt dicti, non solum qui publicas tabulas obsignabant, ut contractuum scriptores, *lib.* 2. *C. de eunuchis*, *l. contractus* 17. *de fide instrum. nov.* 7. & 73. sed & qui in rebus privatorum adhibebantur, ut subscriberent, vel stipularentur, aut fide publica firmarent, ut passim apud jurisperitos, & præsertim *in l. si quis decurio*, *C. de pactis*, *lib.* 1. & 2. *Cod. de tabul. lib.* 10. De his tabulariis, seu tabellionibus in præsenti agitur, & statuitur, clericos in sacris ordinibus constitutos non debere hoc officium exercere; quod firmatur in Synodo Cabil. 2. *can.* 44. ubi presbyteris inhibetur, ne Cancellariorum munus exerceant. Cujus prohibitionis rationem deducunt Abbas, Hostiensis, & Boetius Epon. *in præsenti*, ex conditione ipsius officii, & ejus ignobilitate. Sed male, cum tabellionum officium tam apud Romanos, quam apud Græcos honestum esset, ut ait Cicero 3. *in Verrem*, *act.* 8. *ibi*: *Scribarum ordinem esse honestum, quod eorum hominum fidei tabulæ publicæ, periculaque Magistratuum committantur*. Et Cassiodorus *l.* 12. *ep.* 21. honorabile decus dixit tabellionum officium. Quoad Græcos in comperto est, fuisse scribarum officium honorificum. Æmilius Probus, seu ut alii malunt, Cornel. Nepos *in Eumene*, *ibi*: " Apud Romanos revera sicut sunt, mercenarii scribæ existimantur: ut apud Græcos e contrario nemo ad id officium admittitur, nisi honesto loco, fide, & industria cognita, quod necesse est omnium consiliorum eum esse participem. „ Plura de his tabulariis, seu tabellionibus tradunt Covar. *præct. c.* 19. *n.* 4. Petrus Greg. *lib.* 47. *syntag. c.* 41. *n.* 4. Rosinus *l.* 7. *antiquit. c.* 48. Casaubon. *in not. ad Capitol. in Opilio*, Bulengerus *lib.* 6. *de Imper. Rom. c.* 26. Gaspar Barthius *l.* 50. *adv. c.* 1. Amaya *in l. si quis* 34. *C. de Decur.* Velascus *de privil. pauper.* 1. *part.* 9. 10. Garzonius *in Theatro*, *tit. de notar.* Langleus *l.* 7. *semestr. c.* 14. Tiraq. *de nobilit. c.* 30. *n.* 9. Marcel. Donat. *in elucid. ad Livium*, & *Tacitum*, in locis supra relatis, Hunnius *ad Treutl. volum.* 1. *disp.* 8. *q.* 48. Gibalinus *de negot. tom.* 2. *lib.* 6. *c.* 3. *art.* 10. Ea ergo omissa ratione, dicendum est, in præsenti textu prohiberi clericis in sacris ordinibus constitutis tabellionatus officium exercere, quia videlicet sæculare, & publicum munus est: unde instrumenta ab eis confecta, publica dicuntur *in nov.* 44. & forensia *in nov.* 73. Quare cum clericis, ut sæpe sæpius in hoc titulo repetitum est, non liceat sæcularibus negotiis se immiscere, ideo & tabellionatus munus obire illis prohibetur. Consonant lex 15. *tit.* 18. *lib.* 2. *ordin.* lex 10. *tit.* 3. *l.* 1. *recopil.* probant Azevedus *ibi*, Claudius Espenceus *ad D. Paulum lib.* 2. *digress. c.* 11. Jacob. Gothofr. *l.* 3. *C. Theod. de Decur.* Amaya *ubi supra n.* 23. qui ex Valenzuela, & aliis late probat, quod etsi prohibeantur clerici esse tabelliones, adhuc officium exercuerint, instrumenta ab eis confecta mero jure valebunt. Alia ex ratione Decurionibus prohibetur illud officium exercere *in lib.* 3. *Cod. Theodos. de Decur.* cujus pars extat *in d. l.* 34. *C. de Decur.* & ibi exponit Amaya. Possunt clerici etiam in sacris ordinibus constituti Notarii officium exercere in causis spiritualibus, de quibus causis accipiendus est textus *in c.* 2. *ibi*: *Notarii gessit officium*, 32. *dist.* & ita fieri in diœcesi Placentina testatur Azevedo *in d. lib.* 10. & in Compostellana ex Conc. Compostellano Salmanticæ celebrato anno 1565. Similiter in causis fidei clerici non tantum admittuntur, verum & cogi possunt Notarii officium exercere, *c. ut offit.* §. *ad conscribenda, de hæret. lib.* 6. post Pennam, & alios probat Acunna *in c.* 2. 32. *dist.*

C A P U T IX.

Idem *in Concilio* a *Generali*.

SEntentiam sanguinis nullus dictet *b* clericus, aut *c* proferat, sed nec sanguinis vindictam exerceat, aut ubi exercetur, *d* interfit. Si quis autem hujus occasione statuti Ecclesiis, vel Ecclesiasticis personis aliquod præsumpserit inferre dispendium, per cens. eccl. compescatur: nec quisquam clericis litteras dictet, aut scribat pro vindicta sanguinis destinandas: unde in Curiis Principum hæc solicitudo non clericis, sed laicis committatur. Nullus quoque clericus *e* ruptariis, aut hujusmodi viris sanguinis præponatur, nec illam chirurgiæ partem Subdiaconus, Diaconus, aut Sacerdos exerceat, quæ vel ad ustionem, vel *f* incisionem inducit. Nec quisquam *g* purgationi aquæ ferventis, vel frigidæ, seu ferri candentis ritum cujuslibet benedictionis, aut consecrationis impendat, salvis nihilominus prohibitionibus de *h* monomachiis, sive duellis antea promulgatis.

NO-

N O T Æ.

1 a *Generali.*) Lateranensi videlicet, celebrato sub Innoc. III. ubi *c.* 18. refertur textus hic, & in quarta collectione, *sub hoc tit. c.* 2.

Sententiam sanguinis.) Hanc partem exposui supra *in c.* 3.

b *Nullus clericus.*) His verbis generalibus usi sint PP. ut nulla ambigendi occasio daretur, an Alexandri constitutio relata supra *in d. c.* 3. protrahenda esset ad clericos in minoribus ordinibus constitutos.

c *Dictet, aut proferat.*) Dictat sententiam qui tanquam judex, consiliarius, vel assessor eam concipit; profert autem, qui eam pro tribunali, aut ubi jus dicitur, eam recitat, ut exponit Boetius Epon. *in præsenti*, *n.* 8.

2 d *Aut interfit.*) Auctoritative, videlicet executioni sententiæ quasi opem ferendo, *c. ex litteris, de except. Prælat. c. pernicioso, de pœnit. dist.* 1. *can.* 33. *Conc. Altissiod.* non vero prohibentur clerici comitari ipsum reum ex pietate pro ipsius animæ salute, ut probat Boetius Epon. *hic n.* 10.

3 e *Ruptariis.*) *Rotariis* legitur in ipso can. 18. Conc. Later. & apud Innoc. III. *lib.* 3. *regestr.* 15. *ep.* 41. a rota, cujus nomine pars exercitus venit; unde Rotarii sunt milites ad eam cohortem, seu turmam spectantes, ut patet ex Niceta Choniate *lib. ult. de Imperio Balduini*, *ibi*; " Itaque partem exercitus, quæ utilitatis suæ causæ sequi vellet (Rotam ipsi vocant) ablegarunt, potestate data urbes, quæ defecissent, suo arbitratu tractandi. Ea cohors antegressa a nullo scelere, & a nullo piaculo abhorruit. „ Guillelmo Neubrig. *l.* 2. *de rebus Anglię*, *c.* 27. *ibi*: Stipendiarias Brabantionum copias, quas rotas vocant, accersivit. *Et l.* 5. *c.* 15. Quippe Rex, qui stipendiariam militiam, quam rotas vocant. „ Dicebantur etiam Ruptarii. Innoc. III. *lib.* 1. *regestr.* 13. *ep.* 92. *ibi*: *Ad expellendum quoque ruptarios, & Brabantiones*. Matthæus Paris. in Henrico II. *ad annum* 1174. *pag.* 128. *ibi*: " Nunciatum est ei electam Regis filii sui militiam apud Dolensem urbem a Brabantiis, & Ruptariis circumclusam. *Et pag.* 129. Sed priusquam veniret, hostium suorum maxima multitudo a suis ruptariis fuerat interempta. „ Notarunt Joan. Vossius *de vitiis serm. lib.* 2. *cap.* 17. Paul. Idumay *in not. ad Innoc. III. d. l.* 3. *ep.* 41.

f *Incisionem.*) Per se videlicet; nam jubere possunt clerici, qui medicinæ artem exercent, incisionem facere *canon.* 8. *Synodi Constantinop. ibi*: " Quamobrem decrevit S. Synodus, ut si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus castrare aliquem convictus fuerit, vel manu propria, vel suo jussu, depositioni subjiciatur. Si sit autem laicus, segregetur, præterquam si morbus, qui alicui accidit, ad eum exsecandum & castrandum coegerit: quemadmodum Nicænæ primæ Synodi canon eos qui morbo exsecti sunt, non punit, propter morbum; sic & nos nec sacerdotes, qui ægrotos castrari mandant, condemnamus: nec laicos, qui propriis manibus ad castrationem utuntur, reprehendimus; hoc enim morbi esse medelam, non autem creaturæ infidias fieri, vel opificium injuria affici, existimamus. „ Probant Theophilus Raynaud. *t.* 17. *de relig. locato*, *fol.* 300. Quatenus tamen liceat clericis medicinam exercere, exposui *in c. ad aures, de st. & qual.*

g *Purgationi.*) De qua late agemus, Deo volente, *in tit. de purgat. vulgari*.

h *Monomachiis.*) Ut dicemus *in cap. unic. de cler. pugn. in duello*.

C A P U T F I N A L E.

Honorius III. *Venerabilibus fratribus M. Patriarchæ* a *Antiochen. & universis Archiepiscopis, Episcopis, ac dilectis filiis ceteris Ecclesiarum Prælatis, in Patriarchatu Antiocheno constitutis*.

SUper specula, *Et infra*: Sane licet fallax sit gratia ceterarum scientiarum, & vana etiam pulchritudo, cum frumentum electorum, & vinum germinans virgines, juxta Prophetam, sit bonum super omnia, & sit pulchrum: quia tamen regulares quidam clausurale silentium, & legem Domini animas convertentem, & sapientiam dantem parvulis, quam super aurum, & topazion amare debuerant, respuentes, abeunt post vestigia gregum; & illicite se convertunt ad pedissequas amplectendas, quæ plausum desiderant populorum; contra hujusmodi præsumptores exeuntes ad audiendum leges, vel physicam, felicis memoriæ Alexander prædecessor noster olim instituit in Conc. Turon. ut nisi infra duorum mensium spatium ad clausura redierint, sicut excommunicati ab omnibus evitentur, & in nulla causa, si patrocinium præstare voluerint, audiantur. Reversi autem in Choro, & Capitulo, & mensa, & ceteris ultimi fratrum existant, & nisi forte ex misericordia Sedis Apostolicæ, totius spem promotionis amittant. Verum quia nonnulli ex talibus propter quorundam opiniones diversas excusationes aliquas assumebant, Nos volentes ut tales de cetero ipso facto sententiam excommunicationis incurrant, districte præcipiendo mandamus, quatenus tam a *b* Diœcesanis, & Capitulo ipsorum, quam & a ceteris Episcopis, in quorum Diœcesibus hujusmodi student, tales sub. appel. obstac. excommunicati, & prædictis pœnis obnoxii publice nutrientur. *c* Quia vero Theologiæ studium cupimus ampliari, aut dilatato sui tentorii loco funiculos suos faciat longiores, ut sit fides catholica circumcincta muro inexpugnabili bellatorum, quibus resistere valeat ascendentibus ex diverso: ad Archidiaconos, Decanos, *d* Plebanos, Præpositos, Cantores, & alios clericos *e* personatus habentes, necnon presbyteros (nisi ab his intra spatium præscriptum destiterint) hoc extendi volumus, & mandamus, appellatione postposita, firmiter observari.

N O T Æ.

1 a *Antiochen.*) Ita legitur in quinta compilatione, *sub hoc tit. c. un.* ex qua restituo præsentem inscriptionem. De Ecclesia Antiochena nonnulla notavi *in c.* 1. *de transl. Episc.* Tria reperiuntur fragmenta in hoc Decretalium volumine compilata Honorii III. cum hoc principio: primum in præsenti relatum: secundum *in c. super specula, de magistr.* tertium *in c. super specula de privileg.* & ad eandem epistolam Decretalem spectare voluit Cironius, *in c. super de magistris*.

b *Diœcesanis.*) Episcopis videlicet, in quorum Diœcesibus monasteria ipsa sunt, aut ubi studio juris civilis monachi operam dant. An vero hæc nunciatio Episcopis etiam in monachos exemptos concessa sit, dispatat Boetius Epon. *in præsenti*, *n.* 4. qui affirmative resolvit.

2 c *Quia vero.*) Hæc verba non extant in dicta 5. compilatione; esse tamen nostri Hon. III. refert Bonifacius VIII. *in c.* 1. *h. t. in* 6. & in eis Pontifex studium sacræ Theologiæ commendat, quia cum per annum 1137. libri Pandectarum juris civilis reperti fuerint a Pisanis in dirutione civitatis Melfitanæ, quæ est in Apulia, adhucque hodie magna cum veneratione Florentiæ asserventur; & Lotharius Imperator statuisset, ut abrogato Longobardorum jure, civile observaretur, & publice doceretur, cœpit esse ejus professio apud omnes magna in æstimatione, ut referunt Balduinus *in prolog. ad Instituta*, §. *cum vero*, Possevinus *in sua biblioth. c.* 17. Unde & e contrario negligi cœpit studium sacræ Theologiæ, cum fere omnes Juris Cæsarei studiam profiterentur, propter honorem; aut physicam propter opes: unde in proverbium abiit: *Dat Galenus opes, & Justinianus honores*. Unde Honorius III. agnoscens præstantiam studii sacræ Theologiæ, atque ejus necessitatem, ideo præsentem edidit constitutionem, ut ipse in præsenti fatetur, & docuit Barbosa *voto* 88. *num.* 24.

d *Plebanos.*) Idest parochos, ut exposui *in cap.* '..

e *Personatus.*) Quid sit personatus, exposui *in c. ad aures, de rescriptis*.

Finis Libri tertii Decretalium.

BIBLIOTECA CENTRAL UANL